

JAUME CORBERA POU

# La Unió Europea, un mosaic lingüístic



EDICIONS **DOCUMENTA** BALEAR

EDICIONS UNIVERSITAT DE LES ILLES BALEARS

2013

## Les llengües europees són la llengua d'Europa

Un dels guies que vaig tenir, en un viatge que vaig fer a Xina, em donà la seva visió sobre Europa. Segons ell, Europa no era un continent, en el ple sentit de la paraula. Era la cua, força insignificant, d'un gran continent que s'anomena Àsia. Se l'imaginava com la seva cua geogràfica (fins i tot s'hi assembla morfològicament), la seva cua demogràfica (l'ocupen relativament poca gent, en comparació amb els mils de milions de persones pròpiament asiàtiques), la seva cua lingüística, ja que la majoria de les seves llengües provenen de l'arrel asiàtica anomenada indoeuropea... I el meu guia venia a concloure que, a parer seu, no entendrem mai allò que és Europa si no la relacionem amb Àsia, si no la veiem com una projecció del que Àsia ha donat i està tornant a donar. Unes opinions, les d'aquest guia, força curioses, si més no, però que contenien veritats i que obeïen a una educació no contrastada a través d'un contacte directe amb les realitats europees. Tanmateix el guia em confessava que volia saber moltes més coses concretes d'Europa. Esperava que un dia, quan els europeus s'haguessin de dedicar, potser per manca de recursos, a fer de guies dels turistes en massa asiàtics, sobretot dels milions de rics xinesos, ens podria visitar. Aleshores tindria l'ocasió de conèixer de prop, al detall, els països que ara enviaven els seus ciutadans, com a turistes, a Xina. Afegia, amb un to irònic, que ens preparéssim bé per a explicar-li, entre altres coses, no solament les influències asiàtiques en el terreny lingüístic sinó també quins eren els valors i les funcions de les llengües europees, en una Europa que ha decidit unir-se a partir, precisament, del respecte a la diversitat.

El llibre del professor i amic Jaume Corbera el podem considerar com una resposta rigorosa i ben articulada a les observacions i preguntes del guia xinès, sobretot a la seva última petició. Certament és un llibre no escrit per a donar satisfacció a un guia que el professor segurament no deu conèixer, però és una contestació a les grans qüestions, a més de moltes d'altres, plantejades per l'esmentat guia i, segurament, per tants guies i no guies esparsos pel nostre planeta. És una obra que, precisament, ens porta de la mà per a visitar el món de les llengües europees en el qual vivim, i que constitueixen el nostre entorn més íntim, més personal, fent-nos veure, per començar, les arrels indoeuropees que formen part de la seva definició i les agermanen.

Després d'aquesta constatació inicial, l'autor del llibre ens porta a viatjar per l'Europa de les llengües: No es limita a mostrar-nos un per un els parlars que configuren un mapa lingüístic determinat. Jaume Corbera condueix el lector molt més enllà, sense fer-lo sortir del marc europeu. El nostre guia, que és mallorquí, gràcies al seu pro-

fund coneixement de la realitat lingüística que ens envolta, ens permet resseguir, al llarg del llibre, la sèrie de parlars que donen vida i expressen aspectes essencials de la pluralitat dels ciutadans i pobles que es diuen europeus, tots ells.

Entre els primers objectius aconseguits per l'autor d'aquesta obra, és que el seu discurs sobre la pluralitat lingüística ens porta a veure-la com un conjunt format de peces d'un pont que ens facilita passar d'un costat a l'altre de les línies físiques i mentals que ens distingeixen, ens aproximen i ens fan entendre què és o pot ser l'Europa de la convivència i de la pau. Aquesta posició contrasta, evidentment, amb tantes altres actituds que instrumentalitzen políticament les llengües, fins al punt que sovint, en el transcurs de la història i encara avui, les utilitzen per a crear o justificar divisions i conflictes entre els diferents pobles que s'autodefineixen, en bona mesura, en relació, precisament, a les pròpies llengües. Però que aquest fenomen sigui un fet, no significa que, es miri com es miri, la pluralitat de llengües sigui, per principi, un problema de cara a la convivència democràtica. El professor Jaume Corbera ens ve a demostrar com n'és de fal·laç aquest últim criteri i judici. La pluralitat lingüística només pot ser conflictiva per a les persones que, en nom de la llibertat per a escollir les llengües que volen, s'entesten a no sortir-se dels límits del monolingüisme. En l'afirmació d'aquesta obvietat s'inclou el convenciment que, d'una banda, el monolingüisme és un element constitutiu del nucli de la identitat de cadascú (amb les excepcions que es donen en els casos dels fills de pares de llengües diferents) i que, de l'altra, l'acceptació del plurilingüisme correspon al reconeixement de les identitats dels altres i a la complexitat de la societat actual. D'una societat sempre en moviment, en què les funcions de les llengües, que acostumen a ser diverses per cada llengua, vertebren el panorama o l'àmbit del nostre viure quotidià.

Aquestes reflexions que acabo de resumir no són tan explícites en el text del professor Jaume Corbera. Però ell té la gràcia de suggerir-nos-les a través de la manera com tracta l'Europa de les llengües.

Un altre aspecte notable d'aquesta obra és l'interès del seu autor a fer-nos veure la interconnexió dels parlars europeus. (Dels parlars europeus que són distingibles del que en diem les llengües europees estandarditzades). Una interconnexió que actua com a onades que no es detenen en un punt fix però que conserven les seves formes i colors distintius. Una forma de recordar que no existeix cap llengua pura, que les llengües són interdependents, sense oblidar que, alhora, totes les llengües, per a garantir el seu futur i el respecte a la dignitat de qui les parlen no poden caure en l'abisme de la confusió. De la confusió que és la porta de la substitució, almenys de les més febles. Certament que aquest diguem-ne vaivé dels parlars, que revelen la vitalitat de les llengües, no es contradiu amb la seves respectives normativitzacions. Una necessitat per a l'ensenyament, per als mitjans de comunicació de masses, per a nodrir les identitats col·lectives... Les informacions que el professor Jaume Corbera ens ofereix d'una bona llista de parlars europeus, sobre els quals poques persones en saben tant com ell, ens il·lustren la riquesa de les expressions lingüístico-culturals que formen el nostre context i que alimenten l'objectiu principal de la Unió Europea. O sigui, l'objectiu que no és ni l'homogeneïtzació o unificació, com advoquen els qui han confós la uniformització amb la

igualtat, sinó la unió en la diversitat. Això és, la unió que és fruit de la diversitat i no la també dita, a vegades, unió que és exponent de la supressió de la diferència. Aquesta observació és avui especialment adequada davant el fenomen de la globalització, presentada com un dels grans perills per a supervivència de tantes llengües. O com a justificant de polítiques contràries a certes llengües, en benefici de les llengües adoptades pels poders econòmics, polítics, mediàtics..., en detriment de les llengües titllades, per les classes dirigents (antieuropees en tant que són servidors d'una Europa que fa de l'exclusió una norma), com a reductes d'un passat irrecuperable o, simplement, com a inútils.

Una altra qualitat del llibre: tot ell és un exemple, a imitar, d'una alta qualitat pedagògica. Amb un llenguatge amè, l'autor ens dona les informacions essencials de cada parlar i les il·lustra amb mapes per a saber-les situar en la geografia europea, tot posant en relleu les famílies a les quals pertanyen i les mútues relacions que tenen les llengües. I, per a fer-nos-les estimar més i amarar-nos-en millor, l'autor ha tingut la bona idea, molt atractiva i allisonadora, d'obrir-les al català, quan l'aproximació existeix objectivament, i de fer-nos-les sentir i gustar amb la reproducció d'uns textos originals (que a continuació són traduïts al català) acompanyats d'una música adient, que podem escoltar en uns *cds* inclosos en cada exemplar de llibre.

Una de les conclusions més importants, des del meu punt de vista, de l'obra del professor Jaume Corbera (ja ben conegut per altres obres de temes lingüístics) és que, sense escriure-ho expressament, ens mostra i demostra que les llengües d'Europa constitueixen la llengua d'Europa. Una paradoxa. Perquè Europa no té una llengua pròpia, perquè la seva originalitat és que els pobles que la integren volen construir la unió a partir del respecte a la diferència de llengües que habiten en aquesta cua d'Àsia, que diria l'esmentat guia xinès. Si algú és contrari a aquesta visió de l'Europa unida per les diferents llengües, curiosament són molts Estats que per a perseverar la llengua que han privilegiat deixen de banda o minoritzen o fins i tot prohibeixen les llengües que són part essencial d'una Europa que si alguna cosa ha de ser és que sigui igualment sencera per a tothom.

Aquest llibre és una òptima guia pel món dels parlars-llengües d'Europa. Ens fa veure quins són, com són, les relacions mútues que tenen i les distàncies que les separen...

Potser quan els turistes xinesos ens visitin en massa trobaran les nostres llengües no com a fòssils sinó com a ben vives. Gràcies, entre altres, al professor Jaume Corbera que és, a la vegada, un savi i un militant a favor dels drets lingüístics dels catalanoparlants i de les altres llengües europees. I també de les que es parlen a Xina i a tants altres llocs d'Àsia on el respecte per la pluralitat lingüística és una assignatura pendent. D'Europa, de la famosa cua, el cap i el cos en poden aprendre, segurament, molt. Almenys de l'amic i professor Jaume Corbera.

**Aureli Argemí**

President emèrit del CIEMEN